

סדנת היישוב בראשיתו

קהל יעד: ילדים בגילאי 8-14 (כיתות ג' - ו')

משך זמן הפעילות: 90 דקות.

מקום: כיתה מסודרת בצורת ח' - יש צורך בנגישות לשולחנות

ציוד נדרש לכל תלמיד: סרגל, מספריים, דבק

ציוד נדרש לכתה: נייר דבק, דגמי הסדנה, דגמים להכנה עצמית: צריף, בית ושיכון
לא חובה: קרטון ביצוע גדול / פוליקל / קאפה

מטרות:

§ הקניית מושגי יסוד בהתפתחות היישוב

§ תפקידי מבנים ביישוב

§ הקניית מושגי יסוד

חשוב מאד: יש להתאים את הדיון והפעילות לאופי היישוב בו מתגוררים התלמידים.

אופן הפעילות:

חלק א' (כ-15 דקות)

דיון קצר במבנים הקיימים בכל יישוב ובאלו הייחודיים ביישוב בו גרים התלמידים.

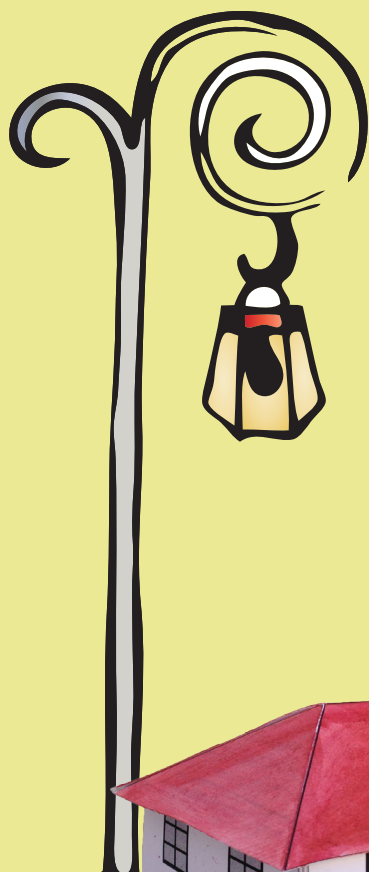
המדריך ישאל את התלמידים:

1. איזה מבנים היו חייבים ראשוני היישוב לבנות בעשור הראשון להתיישבותם?
2. מהם מבני ציבור? ואיזה מבני ציבור יש בתקופתנו שלא היו פעם, ואילו היו איך הפכו לפחות שימושיים כיום?

חלק ב' (כ-45 דקות)

מסבירים לתלמידים על אופי הפעילות

3. הכנת בתים וצריפים. מי שמסיים יכול להכין גם דגם של שיכון

מועצה לשימור
אתרי מורשת בישראל

חלק ג' (כ-10 דקות)

4. הקמת היישוב - המדריך יזמין את התלמידים למקם את הבתים על המשטח תוך התייחסות למבנה היישוב בראשיתו.

5. המדריך ישאל את התלמידים מדוע לדעתם מסודרים המבנים כפי שהם? המדריך ישאל אילו מבנים חסרים? תשובה: מבני ציבור

חלק ד' (כ-10 דקות)

6. המדריך יוציא את הדגמים של מבני הציבור, אחד-אחד. סביב כל מבנה יסביר/ישאל (בהתאם לקבוצה) המדריך שלושה דברים (אפשר לקצר בהתאם לזמן ולהבנת התלמידים).
- הפונקציונאליות של המבנה - למה לדעתכם שימש המבנה? מה השימוש מלמד על היישוב?
 - סגנון הבנייה של המבנה - יש להסביר שאלו הם דוגמאות של מבנים המאפיינות תקופה וסגנון בנייה שונים, רוב המבנים הללו מצויים גם ביישוב של התלמידים אך סביר שהם נראים קצת אחרת, בהתאם לחומרי הבנייה, להשפעות תרבותיות, ולסגנון הבנייה של האדריכל.
 - מיקום המבנה במרחב היישובי - איפה לדעתכם נכון למקם את המבנה? לדוגמא: מגדל המים במיקום גבוה, חדר אוכל במיקום מרכזי וכו'. **בסוף שאלה זו ימקם המדריך את המבנה ע"פ עצת התלמידים.**
 - האם המבנה ראוי לשימור** - האם יש לו חשיבות הסטורית / אדריכלית / האם הוא עומד בקריטריונים של שימור. ניתן להשתמש בדגם הגימנסיה כדי לספר את סיפורה של הגימנסיה ושל המועצה.

חלק ה' - סיכום הפעילות (כ-5 דקות)

- שואלים את התלמידים מה ניתן ללמוד על היישוב בראשיתו דרך המבנים? צניעות, פונקציונאליות, תכנון מוקדם טוב או רע, מגוון סגנונות, מבנים שאולי היו פעם אך לא שימושיים\מצויים היום.
- כל הכיתה מסתדרת סביב המודל ומצטלמים יחד.

דגמי הסדנה ומילון מונחים (למדריך)

יש לכתבו את הפרטים הבאים על מבנה ומבנה - מה היה מיקומו ברוב היישובים, סגנון הבנייה שלו, על החומרים מהם הוא בנוי, שם האדריכל, מספר מילים על התקופה בה הוא נבנה, להתייחס לכך שהוא נהרס או שהוא קיים היום ואז אם הוא עבר שימור או לא.

1. **בית כנסת** - בית הכנסת הגדול ראשון לציון ניצב בראש גבעה, במקום הנישא ביותר במושבה. בנייתו החלה בשנת 1885 והסתיימה בשנת 1889, בסיוע הברון רוטשילד. בחזית בית הכנסת שנים-עשר פתחים כמניין שבטי ישראל, ועל גגו חנוכייה. בתוך בית הכנסת מצוי ארון הקודש המקורי ומעליו שני אריות. בשנים הראשונות שימש בית הכנסת גם כמרכז חיי הציבור של המושבה. כאן נערכו קבלות פנים לגדולי עם ועולם. בחזיתו נערכו טקסי הנישואין, חגיגות ל"ג בעומר ועוד. במרתף בית הכנסת הוקם בשנת 1898 גן הילדים העברי הראשון.

2. **מגדל מים כפר אז"ר** - מגדלי המים שנועדו כדי לייצב את הלחץ במערכת אספקת המים ולצבור מים לשעת חרום בישראל הם מהסמלים הבולטים של ההתיישבות ובניין הארץ. עם יישומן של טכנולוגיות חדשות לאספקת מים, הוצאו מגדלים רבים משימוש וכעת עומדים רבים כזכר מתפורר. פעמים רבות הופך מגדל המים לסמל הזיהוי של העיר כגון בערים: נהריה, רעננה, חדרה ועוד.

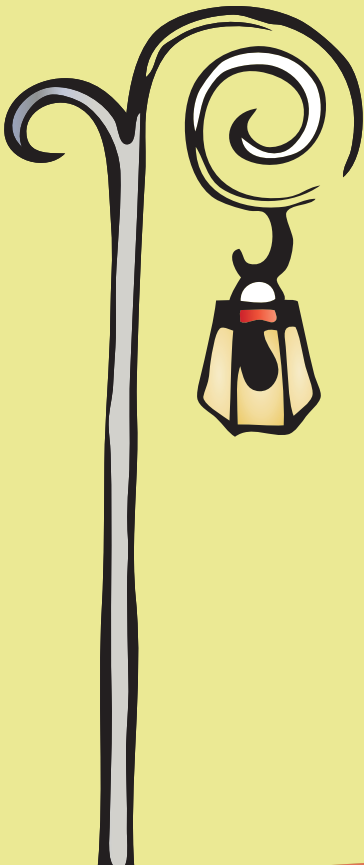

3. **רפת** - מבנה הרפת בעיינות

4. **חדר אוכל** - בארות יצחק

5. **בית עם** - בית בורכוב משמר הנגב

6. **בית ספר** - גימנסיה הרצליה היא מהמוסדות החינוכיים המפורסמים בישראל. הגימנסיה, שנקראה על שם הרצל, הוקמה ב-1905 והייתה בית הספר התיכון העברי הראשון בעולם. היא שימשה לא רק כבית ספר אלא מרכז לחינוך ולהתכנסויות חברתיות, כשבאולמה הגדול נערכו לא רק מופעי תרבות אלא גם תפילות ראש השנה ויום כיפור לתושבי העיר. תחילת השפה העברית, תרבות הטיולים והחינוך הגופני המלווים את מערכת החינוך עד היום, החלו את דרכם בין כתלי הגימנסיה. בשנת 1940 החליטה עיריית תל אביב להרוס את המבנה ולהמשיך לסלול את רחוב הרצל במקומו. ביולי

1959 החלו להרוס את מבנה הגימנסיה ובשנת 1962 נחנך על חורובתיה מגדל שלום מאיר. ההחלטה על הריסת המבנה במקום על שיפוצו ושימורו, הייתה החלטה שנוייה במחלוקת וגרמה לכעס רב בקרב בוגרי בית הספר, אדריכלים ואנשי רוח. הריסת המבנה בעל המורשת ההסטורית והאדריכלית גרמה לזעזוע שהביא את נושא השימור למודעות הציבורית. בשנת 1984 הוקמה המועצה לשימור אתרים, בין היתר ברוח גלי המחאה על הריסת הגימנסיה. המועצה הציבה את חזית הגימנסיה הישנה כסמלה כדי להנציח את הטעות שנעשתה בהריסת המבנה.

7. **צריף ראשונים** - צריפי העץ שנפוצו בכל היישובים מקום המדינה, הובאו על ידי הסוכנות היהודית משוודיה, פינלנד, גרמניה ועוד כיחידות מוכנות להרכבה עצמית. צריפי העץ חולקו לארבעה או חמישה חדרים עם פתחי דלתות בצד אחד וחלונות בקיר שממול. הצריפים היו בדרך כלל ללא שירותים. צריפי העץ שימשו הן כבתי מגורים והן כמבני ציבור כגון פעוטון ואפילו ראש ממשלה אחד גר בצריף...

8. בית ראשונים

9. עיר

10. שיכון

11. מושבת עלייה ראשונה

12. **קיבוץ** - צורת התיישבות שיתופית ייחודית לציונות, ליישוב ולמדינת ישראל. במהלך המאה ה-20 הוקמו בארץ למעלה מ-250 קיבוצים. המשותף לכולם הוא הקפדה על שיתוף בייצור ובצריכה, חינוך משותף של הילדים לרבות לינה נפרדת מההורים, שמירה על רמת חיים צנועה ומחויבות למפעל הציוני. המבנים שנבנו בקיבוץ הושפעו מעקרונות אלו וכך ניתן למצוא בקיבוצים מבנים הייחודיים להם כגון: חדר אוכל, בתי ילדים ועוד.

13. **מושב עובדים** - צורת התיישבות שהחלה להתפתח ב-1921 עם הקמת נהלל - מושב העובדים הראשון. חברי המושבים הקימו משקים פרטיים שעובדו על ידי בני המשפחה בשיתוף פעולה בענפים מסויימים עם שאר המתישבים תוך עבודה עצמית ועזרה הדדית. המבנים המאפיינים מושבים: מבני משק ומבני ציבור משותפים.

14. מושב פועלים -

15. כפר ערבי

16. מושבה טמפלרית

17. סגנון בנייה ברוטליסטי,

18. סגנון בנייה אקלקטי

19. סגנון בנייה בין-לאומי

20. סגנון בנייה ערבי עירוני

21. חומרים המשולבים בבנייה: בטון, דבש, לבנים, עץ וברזל.

